

Megjelenés: Szabó P. (2005) A NUTS rendszer ki- és átalakulása. Comitatus XV. évf. 8-9.sz. (aug.-szept.). 7-14.o.

A NUTS rendszer ki- és átalakulása

Szabó Pál

Az Európai Unió, mint közösség számára kiemelt, a regionális politika keretében megvalósítandó feladat a térségek közötti társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbségek mérséklése, az elmaradott térségek felzárkóztatása, s így a belső kohézió erősítése. Ennek eszköze a különböző anyagi támogatások juttatása az erre rászoruló régióknak. Ez a szisztéma igényli az egységesített területi beosztást az Európai Unióra, egyrészt ahhoz, hogy a támogatásra szoruló területeket meg lehessen nevezni, másrészt a széleskörűen elfogadható támogatási döntésekhez nélkülözhetetlenek az objektív bírálati szempontok, melyek alapját az összevethető statisztikai mérőszámok, azaz az integráció szintjén kidolgozott egységes regionális statisztikák jelentik, melyek alapja viszont a régiók rendszere, mint „gyűjtőterület”. Ez a területi beosztás az ún. NUTS rendszer, melynek ki- és átalakulása területpolitikai és regionális szempontból nézve is fontos alapismeret, ezért e tanulmányban megpróbáltuk összefoglalni az erre vonatkozó tényszerű információkat. (Az alábbiakban közöltek döntően a mű végén felsorolt európai uniós kiadványokból származnak, néhány, a kapcsolódó irodalomban feltüntetett szerző munkáiban röviden megjelenő, gyakorta egybecsengő tényszerű megállapításra külön nem hivatkoztunk.)

A NUTS-95 és NUTS-99

Az Európai Unió területi beosztásának jegyzéke, az ún. NUTS (Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques, nomenclature of territorial units for statistics, statisztikai [célú] területi egységek nómenklatúrája) a tagállamok javaslatai és jóváhagyása alapján, hosszas és nehézkes egyezkedések, egyeztetések után született az európai integráció statisztikai hivatalának (EUROSTAT) keretein belül (a Bizottság különböző főigazgatóságaival együttműködésben). A NUTS rendszer már az 1970-es évek elejétől létezik, statisztikai adatgyűjtési célból, de 1988-tól használják a közösségi politikában. Ennek oka, hogy egy jogi szabályozás a regionális politika Strukturális Alapjairól (Council Regulation [EEC] No 2052/88) a régiók szerepét a rendszerben meghatározta, és ezáltal a

régiókat jelentősen felértékelt. A rendelet két regionális szintet a regionális támogatások célterületévé tett, és ez azért volt nagy jelentőségű, mert az addigiak során a támogatandó régiók lehatárolása a tagállamok feladata volt. Azonban a beavatkozási térségek lehatárolása miatt a területi statisztikai egységeket rendszerbe foglalták. Ám a NUTS jegyzékre vonatkozó előírás, s így a rendszer és a szabályozása 2003-ben vált csak legitimmé (Regulation [EC] No 1059/2003), addig ún. „gentlemen’s agreement” alapján használták a régiókat.

A jegyzékben szereplő területi szintek egységeire általánosságban a régió fogalmát használják. (Ismert, hogy e fogalom értelmezése elég sokféle a különböző tudományos körökben, és igazából a közigazgatás sem birkózott meg e feladattal.) Az évente megjelenő európai uniós regionális adatbázisok kísérőjegyzékei a régió fogalmával kapcsolatban azt emelik ki, hogy a régió pontosan körülhatárolt, közigazgatási célból használatos, az állam alatti területi egység – legyen. A régió – a kötetet szerkesztő, író eurokraták érdekes megfogalmazása szerint – egy kísérlet csoportokra bontani az embereket és a helyeket megfelelő hasonlóságok alapján, egy-egy logikai egységbe összesűriteni őket közigazgatási célokból, mely abból a felismerésből ered, hogy a területi különbségek (azok kezelése) megkövetelik az alkalmas közigazgatási struktúrákat. Felfogásukban egy régió ideális jellemzői – kissé nagyvonalú fogalmazásukban –, hogy a lakosok azonosulni tudnak vele (identitás), megfelelő méretű, homogén egység, stabil határokkal és állandó adatgyűjtéssel (idősorok). A 1059/2003-as szabályozás nem tér ki a régió-fogalomra, mindössze úgy fogalmaz röviden, hogy vannak közigazgatási funkciójú területi egységek, melyek egy-egy földrajzi térséget jelentenek, a térségre vonatkozó közigazgatási és politikai döntési lehetőséggel felruházott közigazgatási hatósággal, a tagállam intézményesített, legális rendszerén belül. Emellett vannak ún. nem közigazgatási funkciójú területi szintek és egységek. Ezzel kapcsolatban kifejti, hogy egy-egy ilyen jellegű egység, kisebb, közigazgatási funkciójú, térben kapcsolódó térségek aggregálásból állhat össze, figyelembe véve például földrajzi, társadalmi-gazdasági történeti, kulturális vagy környezeti tényezőket.

A NUTS jegyzék kialakításakor és alakításakor fontos szempont volt, hogy a NUTS egy többszintű, „hierarchikus” osztályozás legyen: három regionális (1, 2, 3), majd később két lokális szinttel (4, 5). (Az országok a nem hivatalos, de használatos NUTS 0 szintet jelentik.) A felépítésből eredően egy ország NUTS 1 régiókra oszlik, mely régiók tovább osztódnak NUTS 2 régiókra, melyek tovább NUTS 3 egységekre stb.. A NUTS gyakorlatban azonban vannak olyan régiók, melyek egyszerre több szinten is megjelennek, azaz miközben az ország egyes régiói felbomlanak kisebb területi egységekre, addig társaik az eggyel lejjebbi szinten is „egyben” jelennek meg; vagy fordítva nézve: míg egyes terület egységek aggregálásával egy

„felsőbb szintű” térség áll elő, addig egyes terület egységek maguk „lépnek fel” a következő szintre.

Fontos szempont volt az is, hogy előnyben részesítsék az intézményesített területi felosztást: a NUTS az adatok elérhetősége és a regionális politika működése, mint praktikus okok miatt elsősorban a tagállamokban intézményesített területi felosztásra, azaz az adminisztratív régiókra épített. (A Bizottság fogalmazásában: a NUTS rendszerezés a rendelkezésre álló adatok és a végrehajtandó régiópolitikai intézkedések vonatkozásában alapjában véve a tagállamok tagolódásán alapul.) A tagállamok közigazgatási struktúrájában gyakorta két fő regionális szintet találunk. Az összevethetőség miatt e két szint mellett egy harmadik regionális szintet is kijelöltek az országok (vagy ha egy szint élt, akkor akár kettőt), azonban e szintek kevésbé jelentősek vagy nem is tartoznak bele a területi közigazgatási struktúrába. Ezen új területi beosztás országcsoportonként változó NUTS szinten jelent. A rendszernek a létrehozása és későbbi kibővítése egyes országoknál nemcsak a már meglévő regionális szintek besorolását, hanem új, alapvetően tervezési-statisztikai célú területi szintek létrehozását is magával hozta.

Más a helyzet a lokális szintekkel. Az első lokális szintet (NUTS 4) több országban nem hozták létre (az EU15-ök esetében hatnál találjuk meg e szintet: Luxemburg, Írország, Egyesült Királyság, Görögország, Portugália, Finnország), ám idővel egyre inkább előtérbe kerültek olyan problémás térségek, melyek nem voltak kompatibilisek a NUTS jegyzékkel (pl. városi térségek), és egyre nőtt az igény az ilyen lokális szintekről begyűjthető információknak. Emiatt az EUROSTAT kiegészítette a NUTS rendszert e lokális szintekkel, azonban jelenleg csak a NUTS 5 szint, a települések vagy településcsoportok szintje található meg minden tagállamban. A jegyzék kialakításakor szempont volt még az is, hogy a némely tagállamban használatos, speciális tevékenységgel jellemezhető egységeket (pl. bányászati, közlekedési vagy agrárregió), azaz a speciális regionális és lokális egységeket a NUTS zárja ki, így a jegyzék előnyben részesítette a komplex karakterű régiókat. (Az európai országok területi közigazgatásának szintjeiről elég bő a hazai szakirodalom is, melyek tanulmányozásának után joggal állapíthatjuk meg, hogy a különböző kategorizálások ellenére rendkívül változatosak több szempontból is, egy-egy szint gyakorlatilag egy-egy külön történet.)

A régiók kódolása nem volt egyszerű menet. A jegyzékben az országokat betűkkel azonosítják: 1995 előtt az országok számokkal voltak azonosítva – 1-9, majd az új tagok pedig betűkkel: Görögország A, Spanyolország B, Portugália C; 1995 óta az országnév rövidítése, ún. ISO 2-betűkód, pl. Franciaország FR. A jegyzékben minden régió az

anyaországot azonosító betűkből és számokból (1,2,3... illetve kilenc egységnél több esetben számokból és betűkből 1,2,3...9,A,B,...) álló azonosítóval rendelkezik (pl. a Párizsi-medence [NUTS 1] kódja: FR2), a hierarchiát az azonosító jel többeleműsége tükrözi (pl. a Párizsi-medencében fekvő Pikárdia [NUTS 2] kódja FR22). A több szinten is megjelenő régióknál a legfelső szintnek megfelelő kód az azonosító. A régióneveket igyekeznek az adott ország nyelvén meghagyni (esetleg néha angolosítják, pl. a görögországi régióneveket). Vannak azonban azonos nevű régiók: Limburg Belgiumban és Hollandiában, vagy Centro Olaszországban, Spanyolországban és Portugáliában. Ekkor az ország névrövidítés kapcsolódik a régiónevhez: Limburg (B), Limburg (NL). Nagyon elterjedt, főleg az új területi szint egységeinek egykori kialakításakor a földrajzi égtájokról való névadás. Ennek köszönhetően a történelmi, földrajzi nevek között rendkívül sok égtájnévvel találkozunk. Ez csak akkor zavaró kissé, ha ezeket egységesen angolul találják a statisztikák: pl. North West (Északnyugat) – North West (UKD), Nord Ovest (IT1), Noroeste (ES1), vagy South (Dél) – Sur (ES6), Sud (IT9). Emiatt előnyös, hogy ha az országnév is kapcsolódik a régió nevéhez: Súdösterreich (Dél-Ausztria, AT2). (A saját használatunkban a régiókat a magyar megfelelőjük szerint hívjuk, illetve több helyen mi kerestünk „magyar nevet” a régióknak, és az „égtájas” régióknál az ország nevét mindig hozzátesszük a régió eredeti nevéhez [pl. Dél helyett Dél-Spanyolország].)

Az egyes NUTS szintekkel, egységeikkel már az 1970-es évek óta találkozunk az EUROSTAT különböző regionális statisztikai kiadványaiban, évkönyveiben (Regions Statistical Yearbook, előbb a 9, majd 10, 12, 15 tagállamra). Rendszerező kiadvány formájában komplett lista a NUTS kódokkal, nevekkkel, alkalmakként térképekkel csak belső Eurostat kiadványokban jelent meg, és csak 1981 után. Az utolsó két NUTS verzió (1995, 1999) volt, melyeket hivatalosan publikáltak.

A NUTS jegyzék – hivatalos megfogalmazásban – többféle célt szolgált és szolgál. Egyrészt a közösségi statisztikai rendszer egyik alapkövének számító regionális statisztika (minek neve REGIO) összeállítását és területi harmonizációját alapozta meg. Az 1970-es években fokozatosan felváltotta a statisztika egyes területein használatos specifikus beosztásokat (agrárregiók, közlekedési régiók stb.) és alapjául szolgált a regionális gazdasági számítások fejlődésének és a közösségi felmérések meghatározásának. Másik célja a régiók társadalmi-gazdasági analíziseinek alapjául szolgálnia: a Közösségben zajló gazdasági és társadalmi folyamatok elemzése, prognózisai ezekre a megfigyelési kategóriákra terjednek ki. A három szint lehetőséget ad a területi egyenlőtlenségeket többféle regionális dimenzióban vizsgálni. Egy 1961-es brüsszeli integrációs (Regionális gazdasági) konferencia alapján: az

eurokrata szakértők szerint a NUTS 2 (basic regions) az alapja általában a tagállamok regionális politikájának, s így e szint a legalkalmasabb a regionális problémák nemzeti szintű vizsgálatára. Az Unióban zajló társadalmi és gazdasági folyamatok regionális jellemzőiről egy rendelet (Council Regulation [EEC] No 4254/88) alapján három évente megírandó ún. periodic report (és az évente kijövő ún. progress report) is a NUTS 2 szintekre épít, ez a területi alap a regionális egyenlőtlenségek feltárásához, bemutatásához. A NUTS 1 szint (major socio-economic regions) használható a Közösség problémáinak makroregionális szintű vizsgálatára (pl. az integráció hatásai az állam alatti közvetlen területi szintekre), míg a NUTS 3 szint, mely túl kicsi a komplex analízisekhez, viszont használható az egyedi vizsgálatokhoz, és a konkrét akciók megvalósításához. Harmadik célként fogalmazták meg, hogy a NUTS rendszer a közösségi regionális politika területi váza legyen. A Közösség Strukturális Alapjaiból származó támogatások jelentős részét területi alapon, méghozzá a NUTS rendszer szerinti egységek számára utalják ki (Council Regulation [EEC] No 2052/88). (A három szint közül a NUTS 2 szint az ún. Objective 1., a NUTS 3 az Objective 2. területi kerete.) A NUTS rendszer révén az azonos, vagy nagyon hasonló problémákkal (pl. elmaradottság – alacsony egy főre jutó GDP) rendelkező területegységek csoportosíthatók, azaz regionális statisztikai mérőszámokkal meghatározhatók azok a területek, amelyek a legkedvezőtlenebb helyzetben vannak, ahová a támogatásokat koncentrálni kell.

Az elmúlt években – egymás után – két „félhivatalos” NUTS verzió volt forgalomban: az 1995-ös bővítéskor létrejött ún. NUTS-95, majd az új költségvetési ciklusban (2000-2006) – több változás eredményeként – az ún. NUTS-99. Ez utóbbi alapján az Európai Unió 15 tagállamból, 78 NUTS 1, 211 NUTS 2, 1093 NUTS 3 és 98 433 NUTS 5 egységből állt. A „sorszámozás oka”, hogy a történetek változások a jegyzékben. Ezek oka volt egyrészt, hogy az integrációhoz csatlakozó újabb és újabb államoknak is be kellett illeszkedniük a rendszerbe. Az államok megnövelték az integráció területét, s egyben a NUTS egységek számát. Másrészt a területi beosztás egyes országokban megváltozott illetve egyes régiók területileg módosultak (ez néha csak néhány település, kisebb egység „átigazolását” jelentette). A változások között a legjelentősebb átalakulások Görögországban és Nagy-Britanniában történtek. A területi módosulások hátrányos következménye, hogy az idősoros vizsgálatok rendkívül körülményessé váltak, a különböző időbeli regionális összehasonlítások nehézkesek illetve nem megoldottak. (A területi felosztások változása miatt az egyes mutatók időbeli összehasonlításnál vagy a múltban kell a jelen felosztást, vagy a jelenben kell a múltbeli területi felosztást reprodukálni, a kisebb, változatlan területű egységek adatainak aggregálásával. Probléma azonban az is, hogy az új tagállamok régióira nincsenek a REGIO-

ban múltbeli adatok.) A változások a kódokra is hatással vannak: egy kódot csak egy régióhoz lehetett rendelni, így az új egységek (átalakulás stb. révén) kódjai folytatják a sort (a következő számok vagy az ABC következő betűi), míg a változatlan régiók kódjai is változatlanok. Emiatt van, hogy egy-egy ország esetében a régiók kódjai elég furcsán követik egymást (pl. Finnország NUTS2 egységeinek jelenlegi kódjai: FI13, FI18, FI19, FI1A, FI20).

A NUTS-hoz hasonló egységes területi jegyzék, rendszer az EU-n kívül nem alakult ki a kontinensen. (2002-ben Kolumbia az Andok Csoport alapító tagjaival, Bolíviával, Ecuadorral, Peruval és Venezuelával közösen létrehozta az EUROSTAT NUTS rendszeréhez hasonló területi statisztikai rendszert, a NUTE ANDINÁT). Az Európai Unióhoz a legutóbb csatlakozni szándékozóktól, köztük az egykori szocialista táborba tartozó országoktól is elvárta az EU, hogy megtervezze és létrehozza a NUTS követelményeinek megfelelő területi rendszerét. A területi beosztások idővel elkészültek, ám több változáson estek át az eredetileg közölt rendszerek. A NUTS besorolás nem volt könnyű, és gyakorlatilag mindenhol hosszas egyeztetések, viták kísérték, nem véletlenül, hiszen a volt szocialista országokban a gazdasági és politikai átalakulás magával hozta a közigazgatás, benne a területi közigazgatás átszervezésének igényét és folyamatát: több országban újrarájzolták a területi beosztásokat, vagy új területi szinteket hoztak létre. (A Magyarországon lezajlott parázs vitákról a Comitatus folyóirat számtalan korábbi cikke a bizonyíték...) Ennek gyakorlati következménye lett, hogy az EU-hoz az 1990-es évek közepén benyújtott és elsőként 1998-ban nem hivatalosan elfogadott jegyzéket így már néha, néha módosítani kellett. Az ekkor „beküldött” NUTS régiók használata még csak statisztikai célt szolgált (ezt az EUROSTAT többször kihangsúlyozta: a regionális adatközlés nem jelenti azt, hogy e területi egységeket, ezek rendszerét kell majd benyújtani a hivatalos elfogadásra...) E változatosságot időlegesen lezárta, egyelőre a rendszert – úgy tűnik – stabilizálta a NUTS rendszer hivatalos legitimálása 2003-ban. Persze az új ciklus (2007-2013) még hozhat újabb változásokat...

A NUTS-2002 és NUTS-2003

Már említettük, hogy a NUTS rendszerre EU szabályozást vezettek be (EC Regulation No 1059/2003), így alkalmazásának inentől kezdve jogi alapja lesz. Ebben rögzítik – az EU akkori 15 tagállamára – az országokénti NUTS felosztást (szintek, régiók, nevek, azonosítók), de a szabályozás csak a NUTS 1-3 szintekre terjed ki. (Előírás, hogy az európai regionális NUTS osztályozásnak legalább három részletezett hierarchikus szintje legyen, de ha a tagállamok szükségesnek tartják, lehetnek további NUTS szintjeik is.) A jegyzék, mely a

NUTS-2002 elnevezést kapta, számos, korábban leírt tényező (pl. a jegyzék neve NUTS, a jegyzék egy hierarchikus rendszer, egy egység több szinten is megjelenhet, azonos nevéknél megkülönböztetéshez kell az országnév rövidítése, valamint az összehasonlítható regionális adatbázisok igénylik a területi beosztás létét, a területi módosítások lehetőségeire szabályozás kell) legitimációja mellett néhány új elemet is hozott. A jegyzék fő célja az volt, hogy a területi jegyzéken csak a legszükségesebb esetekben és a lefektetett szabályok révén lehessen változtatni. Így próbálják minimalizálni a jegyzékre épülő regionális statisztikák használhatóságának, összevethetőségének ellehetetlenülését, és az elmúlt időszakban, gyakran a támogatásokhoz való szélesebb körű hozzáférhetőség miatt bekövetkezett területi beosztás megváltoztatásokat. Lényeges, hogy a rendelet részletesen leírja a NUTS módosításával kapcsolatos teendőket, tényezőket egy ország esetében. (Többek között előírja a tagállamok számára a közigazgatási egységek megváltoztatásáról való információk közzétételét az EU számára.) Érdemes kiemelni, hogy a nem közigazgatási funkciójú térségek esetében a változtatást oly módon ajánlja, hogy az csökkentse az EU területi egységeinek népességméretbeli szóródását. (A jegyzékben található egy csoportosítás, mely a regionális szinteket kétfelé bontja: közigazgatási és nem közigazgatási tartalmú szintek [administrative és non administrative units].)

A szabályozás egyik lényeges új eleme a szélső értékek meghatározása a regionális szintek átlagos (!) népességére (1. táblázat), ami azonban, az átlag révén, különösebb változást nem hozott. (Ahhoz, hogy a tagállamok NUTS-99-ben szereplő területi szintjei megfelelőek legyenek, a táblázatban foglalt szélsőértékeket állapították meg.) A jegyzék szövege külön kitér arra, hogy ha maga az ország kisebb népességű, mint az előírt minimum, akkor az ország, mint egy egység jelenik meg a szinten. A NUTS-ban megjelenő, nem közigazgatási funkciójú szintek esetében is e népességhatárokat szabja meg, azonban a különböző partikuláris tényezők (földrajzi, társadalmi stb., például szigetek, tengerentúli régiók) miatt eltérést is engedélyez a méretkorlátozástól. A szabályozás alapján a NUTS-99-ben a 15 (korábbi) tagállam közül Finnország, Görögország és Ausztria NUTS 1 egységeinek átlagos népességmérete elmarad az előírttól, illetve a NUTS 2 szintnél Dánia túllépi azt, mely egy egységként szerepel ezen a szinten. (NUTS 3 szinten nincs ilyen jellegű probléma.)

Szint	Minimum	Maximum
NUTS 1	3 millió	7 millió
NUTS 2	800 000	3 millió
NUTS 3	150 000	800 000

Forrás: EC

1. táblázat Előírás a NUTS regionális szintek egységeinek átlagos népességméretére

Változást jelentett az is, hogy a korábbi évek gyakorlatához és területi rendszeréhez (NUTS-99) képest (a szabályozás kiemeli), hogy a NUTS beosztás csak a tagállamok ún. gazdasági területére (economic territory, definiálva: 91/450/EEC) terjed ki. Ez viszont egyet jelent azzal, hogy meg kell adni a lehetőséget a NUTS-ban arra, hogy a listára kerüljenek (statisztikai adataikkal) az ún. extrarégiók (extraregio territory), melyek nem nagyon sorolhatók egyes régiókhoz (pl. légtér, szárazföldi vízterületek, kontinentális selfek, enklávék, nagykövetségi, konzulátusi, katonai területek, nemzetközi vizekre telepített, állandóan működő kőolaj, földgáz stb. lelőhelyek), de a gazdasági terület leírásánál szerepelnek. Az is – adatbázis-kezelés szempontjából – lényeges változás volt, hogy egy olyan egység, mely több NUTS szinten szerepel egyszerre, minden szinten külön kódot kapott (oly módon, hogy „lefelé lépve” egyet egy 0-t tettek hozzá a kódjához). A szabályozásban rögzítették azt is, hogy a NUTS 3 szint tovább osztható az egyes tagállamokban, de ez nem része a NUTS szabályozásnak. Később kidolgoztak egy részletesebb területi beosztást, ez az ún. LAU szintek rendszere. A jegyzék csak a mindenkor tagállamokkal foglalkozik, az akkor „a csatlakozás küszöbén álló” országokkal kapcsolatban nincs rendelkezés, területi beosztásuk nem jelenik meg. (Az EU statisztikaiban – a szabályozás megszületéséig – nem is hívják NUTS egységeknek, csak statisztikai régióknak ezen országok területi szintjeinek egységeit.)

Az új NUTS rendszer kialakításának apropójából több országban módosítottak a területi szintjeik besorolásán. Eszerint Finnország korábban önálló – Helsinkit magában foglaló – Uusimaa NUTS 2 régiója a Dél-Finnországi régióba „olvadt bele”, így jelenleg a korábbi hat helyett már csak öt régió alkotja a NUTS 2 szintet. Másik számottevő változás, hogy Olaszországban a NUTS 1 egységek száma tizenegyről ötre csökkent (Nord-Ovest, Nord-Est, Centro, Sud [új kiterjedésű, régi nevű régiók] és Isole [szigetek, új egység]), azáltal, hogy a korábban külön NUTS 1 (és egyben NUTS 2) egységként megjelenő régiók (Lombardia, Emilia-Romagna, Lazio, Abruzzo-Molise, Campania, Szicília, Szardínia) visszaléptek a NUTS 2 szintre és a csak nagyobb NUTS 1 egységek részeként jelennek meg. Emellett a korábban egy NUTS 2 egységként megjelenő Trentino-Alto Adige, etnikai alapon, két külön egységként (Provincia autonoma Bolzano ill. Trento) jelenik meg.

Spanyolországban a két városból álló Ceuta és Mellila NUTS 2 régió szétvált két egységre (ezzel továbbfokozva a régiók átlagméretének csökkenését). Portugáliában is történt kisebb átalakulás, Oeste és Médio Tejo, illetve Lezirija do Tejo NUTS 3 szintű egységek átkerültek a lisszaboni NUTS 2 régióból a közép-portugáliai illetve Alentejo régióba. Németországban Brandenburg tartomány vált szét két régióvá (északkelet, délnyugat), melyek azonban nem közigazgatási, csak tervezési-statisztikai régiók. NUTS 3 szinten két területi változás volt, mindkettő Németországban. E módosítások után, a végleges régiólistával, állt össze a NUTS-2002.

A regionális szintek alatt kettő ún. lokális szintet (Local Administrative Units, LAU) határoztak meg. A felsőbb szint a LAU 1 (a volt NUTS 4 szint), mely nem minden országban található meg. A második szint a LAU 2 (a volt NUTS 5 szint), mely minden országban megtalálható, és településeket vagy településcsoportokat tartalmaz. Az egységek kódjai igazodnak a NUTS egységek kódjaihoz (azokból „továbbvezetve”).

Bár a rendelkezés csak a mindenkori tagállamokra vonatkozott, de a később csatlakozók már időben megkezdték a rendszerhez való igazodást, itt-ott módosítottak a beosztásokon („Statisztikai Régiók 2001”). A legnagyobb változás az volt, hogy a NUTS 1 szinten korábban megjelölt országok közül Magyarország és Lengyelország – népességméretükből eredően – kénytelenek voltak egy NUTS 1-es beosztást produkálni. (Emellett Lengyelországban NUTS 3 szinten kisebb területi átrendezések történtek, Lettországon 5 helyett 6 egység lett NUTS 3 szinten, valamint Csehországban és Litvániában névváltozások történtek NUTS 3 szinten.) A tizek beosztását 2004 május 1-el beintegrálták a NUTS rendszerbe. Ez alapján állt össze végül a jelenleg érvényben lévő NUTS-2003 (2. táblázat).

KÓD	ORSZÁG	NUTS 1		NUTS 2		NUTS 3		NUTS 4		NUTS 5	
BE	Belgium	Gewesten/ Régions	3	Provincies/ Provinces	11	Arrondissementen/ Arrondissements	43	-		Gemeenten/ Communes	589
CZ	Csehország	Country	1	Oblasti	8	Kraje	14	Okresy	77	Obce	6249
DK	Dánia	Country	1	Country	1	Amter	15	-		Kommuner	27
DE	Németország	Länder	16	Regierungsbezirke	41	Kreise	439	Verwaltungs- gemeinschaften	539	Gemeinden	13 170
EE	Észtország	Country	1	Country	1	Groups of Maakond	5	Maakond	15	Vald, Inn	24
GR	Görögország	Groups of development regions	4	Periferies	13	Nomoi	51	Dimoi/Koinotites	1034	Demotiko diamerisma/ Koinotiko diamerisma	6130
ES	Spanyolország	Agrupación de comunidades autónomas	7	Comunidades y ciudades autónomas	19	Provincias + Ceuta y Melilla	52	-		Municipios	8100
FR	Franciaország	Z.E.A.T. + DOM	9	Régions + DOM	26	Départements + DOM	100	-		Communes	36 670
IE	Írország	Country	1	Regions	2	Regional Authority Regions	8	Counties/County Boroughs	34	DEDs/Wards	3440
IT	Olaszország	Gruppi di regioni	5	Regioni	21	Provincia	103	-		Comuni	8100
CY	Ciprus	Country	1	Country	1	Country	1	Eparchies	6	Dimoi, koinotites	61
LV	Lettország	Country	1	Country	1	Reģioni	6	Rajoni, republikas pilsētas	33	Pilsētas, novadi, pagasti	530
LT	Litvánia	Country	1	Country	1	Apskritis	10	Savivaldybės	60	Seniūnijos	510
LU	Luxemburg	Country	1	Country	1	Country	1	Cantons	13	Communes	110
HU	Magyarország	Statisztikai nagyrégiók	3	Tervezési-statisztikai régiók	7	Megyék+Budapest	20	Statisztikai kistérségek	168	Települések	3140
MT	Málta	Country	1	Country	1	Gzejjer	2	Distretti	6	Kunsilli	60
NL	Hollandia	Landsdelen	4	Provincies	12	COROP regio's	40	-		Gemeenten	480
AT	Ausztria	Gruppen von Bundesländern	3	Bundesländer	9	Gruppen von Politischen Bezirken	35	-		Gemeinden	2380
PL	Lengyelország	Regiony	6	Województwa	16	Podregiony	45	Powiaty i miasta na prawach powiatu	379	Gminy	2470
PT	Portugália	Continente	3	Comissões de coordenação regional + Regiões autónomas	7	Grupos de Concelhos	30	Concelhos Municípios	308	Freguesias	4250
SI	Szlovénia	Country	1	Country	1	Statistične regije	12	Upravne enote	58	Občine	190
SK	Szlovákia	Country	1	Oblasti	4	Kraje	8	Okresy	79	Obce	2920
FI	Finnország	Manner-Suomi, Ahvenanmaa/Fasta Finland, Åland	2	Suuralueet /Storområden	5	Maakunnat/Landskap	20	Seutukunnat/ Ekonomiska regioner	82	Kunnat/Kommuner	440
SE	Svédország	Country	1	Riksområden	8	Län	21	-		Kommuner	290
UK	Egyesült Királyság	Government Office Regions; Country	12	Counties (some grouped); Inner and Outer London; Groups of unitary authorities	37	Upper tier authorities or groups of lower tier authorities (unitary authorities or districts)	133	Lower tier authorities (districts) or individual unitary authorities; Individual unitary authorities or LECs (or parts thereof); Districts	443	Wards (or parts thereof)	10 670
EU-15			72		213		1091				95 510
EU-25			89		254		1214				112 110

2. táblázat A NUTS-2003

A még csatlakozásra váró országoknak (Románia, Bulgária, Törökország, Horvátország) is már kialakult egy regionális beosztása. Sőt az EFTA, Unióból kimaradó, országaira (Izland, Liechtenstein, Norvégia) és Svájcra is elkészültek az ilyen beosztások, kódokkal együtt (3. táblázat). (Az EFTA és az EU országai együtt az ún. Európai Gazdasági Tér formációt jelentik.) Ez az EUROSTAT és az adott országok statisztikai hivatalai közötti tárgyalások eredményeként született meg, de csak statisztikai célból, így ezen beosztás az országok számára semmilyen kötelezettséget sem jelent a jövőt illetően (3. táblázat).

	1. szint	2. szint	3. szint	4. szint	5. szint
Bulgária	Rajon (2)	Rajon za planirane (6)	Oblasti (28)	Obshtini (262)	Naseleni mesta (5340)
Horvátország	Hrvatska	Regija (4)	Županija (21)		
Románia	Nem ismert	Regions (8)	Judet+Bucuresti (42)		Communes+Municipiu+Orajse (2951)
Törökország	Bölgeler (12)	Alt bölgeler (26)	Iller (81)	Ilceler (923)	Köy (37 675)
Izland	Island	Island	Island	Landsvædi (8)	Sveitarfélag (101)
Liechtenstein	Liechtenstein	Liechtenstein	Liechtenstein	Landschaften (2)	Gemeinden (11)
Norvégia	Norge	Landsdeler (7)	Fylker (19)	Økonomiske Regioner (90)	Kommuner (433)
Svájc	Schweiz / Suisse / Svizzera / Grandi regioni (7)	Grossregionen / Grandes régions / Cantoni (26)	Kantone/ Cantons	Bezirke/ Districts/ Distretti (175)	Gemeinden/ Communes/ Comuni (2815)

3. táblázat A CC és EFTA országok NUTS-hoz „igazított” regionális beosztása

A NUTS rendszerről közölt tényszerű megállapítások sokféle véleménnyel kiegészíthetők, érdekes vizsgálati és gondolati utakat nyitottak és nyitnak. Ezekből ízelítőt majd egy másik alkalommal adunk.

Kapcsolódó irodalom:

- EC [European Communities] 1999: Regions – Nomenclature of territorial units for statistics (NUTS). Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- EC 2002, 2003, 2004: European Regional Statistics – Reference Guide. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. (Az EC 2003 alapján: KSH 2004: Európai regionális statisztika felhasználói kézikönyv, 2003. évi kiadás. Budapest. www.ksh.hu)
- EC 2002: European regional statistics changes into the NUTS classification 1981-1999. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- EC 1988: Regulation (EEC) No 2052/88 of 24 June 1988 on the tasks of the Structural Funds and their effectiveness and on coordination of their activities between

themselves and with the operations of the European Investment Bank and the other existing financial instruments.

- EC 2003: Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 May 2003 on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS) .
- Beluszky P.-Kovács Z.-Olessák D. (2000) (szerk.) A terület- és településfejlesztés kézikönyve. CEBA Kiadó, Budapest. (Nemes Nagy J.-Szabó P. (2000) Regionális folyamatok, regionális fejlődés. 55-66.o.)
- Horváth Gy. (1998) Európai regionális politika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- Pálné Kovács Ilona (2001) Regionális politika és közigazgatás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- Süli-Zakar I. (2003) (szerk.) A terület- és településfejlesztés alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. (Kozma G.: Az Európai Unió regionális politikája. 181-206.o.)
- Szigeti Ernő (2001) (szerk.) Régió, közigazgatás, önkormányzat. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest.
- http://europa.eu.int/comm/eurostat/ramon/nuts/splash_regions.html
- www.statoids.com

Szabó Pál
geográfus, földrajztanár
egyetemi tanársegéd
ELTE TTK